

A

A (de) = A

1. Verkorting van **A-klasse**. Benaming van (twee) klassen bij het **IFKS Skûtsjesilen** ► **iepen**(3). De klasse A-groot is de kampioensklasse. De klasse a-klein staat open voor kleinere skûtsjes, met een lengte van maximaal 17,10 meter.
2. Categorie waarin, bij inschrijving van een groot aantal deelnemers, de snelste schepen werden ingedeeld bij wedstrijden voor vracht- en beurtschepen. De verdeling in klassen werd voor 1920 vooral toegepast in Sneek. In 1947 zeilden voor het laatst schepen bij de wedstrijden van de **Sintrale Kommisje Skûtsjesilen** in een aparte A-klasse.

aai (it) = ei

Als zegswijze om aan te geven dat er geen harde aanvaring of landing is, zeg je: **Der koe (wol) in aai tusken** > (Hij legde aan als) een eitje.

aaie = streden

Het werkwoord **aaie** wordt gebruikt als je een boei - of een tegenstander - slechts heel even raakt. Ook wordt het wel als understatement gebezigd als er van een forse aanvaring sprake is.

aak (de) = aak

1. Ook **aakskûte**. Algemene aanduiding voor een rond geboeid schip. Het woord **aak** komt dan ook in een aantal samenstellingen voor zoals **boeieraak**, **sânaak**, **dekaak** ► **aak** (2, 3, 4, 5) ► **aketúch**. De bemanning van (of het schippersgezin op) een dergelijk schip noem je de **aaklju**.
2. Rond platbodemd vaartuig voor de binnenvisserij - groter dan een **tsjotter**, d.w.z. langer dan 22 voet ► **foet**(2) - daarom ook **fisk-aak** of **fiskersaak** genoemd. Bij E. Holtrop van der Zee werd dit type schip of de directe voorganger ervan aanvankelijk IJster boot ► **boat**(1) genoemd. De voorplecht kon met zijwanden van zeildoek worden opgezet om

bij slecht weer en 's nachts te schuilen. Het scheepje werd daarom ook **tinteaak(je)** genoemd ► **klavier**(1). Achter de mast bevond zich een bun om de gevangen vis te bewaren. Er was een slaapgelegenheid onder het kleine achterdek. Toen dit scheepstype van ijzer werd gebouwd, kreeg het een vaste roef, waarbij de mast door het dak werd gezet. Als het schip zonder mast aan de wal lag, had je een extra lichtopening. Had zo'n scheepje de bun of kaar tegen de achtersteven, dan noemde men het ook wel een **stjúnkear**(1), **stjûnaak** of **stevenaak**(2) ► **ielbûs**. Werd een dergelijk houten of ijzeren schip gebruikt voor permanente bewoning dan sprak men wel van een **wenaak** ► **aak**(6). De bewoners van zo'n schip werden dan wel **aakjelju** genoemd.

3. Schip van (in principe) hetzelfde type, maar gebouwd voor het vervoer van paling, o.a. naar Engeland en qua type een bunschip, heette **bûtenaak**, **Amsterdamske aak**, **Ingelske aak**, **Londenske aak** of - meestal - **ielaaik**. De lengte ervan bedroeg ca. 18,5 meter; het was ook een veel hoger schip met een specifieke tuigage ► **breefok**.
4. Groot, platbodemd, binnenvaartuig met brede **boech** (2) voor het vervoer van massagoederen, oorspr. op de Beneden-Rijn; thans alleen als sleep- en duwschip met een laadvermogen tot meer dan 2000 ton in gebruik. Afhankelijk van het type had je bijvoorbeeld een **rynaak**, een **klepperaak** en een **stevenaak**(4).
5. Vroeger werden door hout- en rietvaarders grote platte schouwen gebruikt (7 meter en langer) die door hen (ook) **aken** werden genoemd. Later kon een grote roeiboot ook met dat woord worden aangeduid.
6. Het woord **aak** was ook in gebruik als algemene naam voor een woonschip, ongeacht het type schip dat de onderbouw vormde ► **wenarke**.
7. Bepaald type vissersschip voor Zuiderzee en Wadden. Als eerste element wordt de bijvoe-

gelijke vorm van de naam van de thuishaven gebruikt zoals (wat Fryslân betreft) in **L(j)emster aak, Wierumer aak.**

aakjelju (de) = aakbewoners ► **aak** (2, 6)

aaklju (de) = aakbemanning ► **aak** (1)

aakskipper (de) = aakskipper ► **aak** (1, 2, 3, 4, 5, 7)

aap (de) = aap

1. Als eerste stukje van een samengesteld woord voor iets met problemen of iets wat handig is ► **apekloatsje** ► **aperak.**
2. Extra zeil ► **jager**(2). Je hees hem aan de kraanlijn, werd naar achteren uitgezet en fungeerde dan min of meer als een bezaan.

achter- = achter ► **efter-**

achtknoop (de) = achtknoop

Knoop met een acht-vorm aan het uiteinde van een touw om te voorkomen dat het eind door een blok loopt ► **knoop.**

Adelersklassement (it) = adelaarsklassement

De IFKS-variant (navolging) van het SKS-Fleugelklassement ► **Fleugelklassement.** IFKS en SKS hanteren dezelfde puntentelling.

admiraalsile = admiraalzeilen

Het op bepaalde wijze achter elkaar aanzeilen bij feestelijke gelegenheden. De leiding ligt in handen van een gekozen 'admiraal'. Het gebruik is afgeleid van vaste manoeuvres bij het konvooi-zeilen van koopvaardij-schepen. In het verleden deden aan het admiraalzeilen ook wel vrachtschepen en scheepjes aan mee. Meestal was het admiraalzeilen in de vorige eeuwen echter een activiteit voor **boeiers** en **jachten** ► **nokje.**

adviseur (de) = adviseur

Ervaren (oud)schipper ► **âlde**(2) of (modern) wedstrijdzeiler die bij het **Skûtsjesilen** naast de schipper op het achterdek zit en hem raad geeft.

afterskip (it) = achterschip ► **efterskip**

ak(k)er (de) = aker

Drinkbekertje met steel of klein emmertje dat met aan een ketting aan het vat is verbonden om (een slok) water uit een **wetterfet** te putten. Meestal wordt de verkleiningsvorm **it ak(k)erke** gebruikt.

aketûch (it) = akentuig

Hoog gesneden grootzeil, kort op de giek met

een relatief brede gaffel en bijbehorende fok. Begin jaren negentig van de twintigste eeuw werd het bij de IFKS geïntroduceerd. Later zag je het ook bij de SKS. Beide skûtsjeorganisaties hebben maatregelen genomen tegen dit type tuigage ► **tûch** omdat het niet veilig wordt geacht en omdat het te ver staat van het traditionele silhouet ► **orizjinaliteit** ► **pylkerich.**

Akkumer jol (de) = Akkumer jol ► **jol**(3)

âlde (de) = ouwe

Het woord wordt meestal in vaste combinatie met het lidwoord de gebruikt, behalve in de aanspreekvorm.

1. De schipper of kapitein (vooral op een schip met een grote bemanning) ► **baas.**
2. Een oud-schipper (die soms als **adviseur** mee vaart).
3. Een bemanningslid (meestal wat ouder) die aan boord het grootste aanzien geniet.
4. Glaasje oude jenever ► **slokje** of oude jenever in het algemeen.

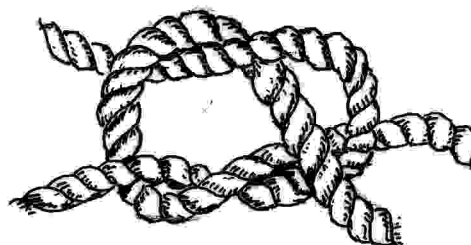
âldwiif (it) = oudewijvenknoop

Ook **âldwiveknoop**, **âldwiveknotte**, **âldwivefot**, **fottelknoop**, **poepeknop**. De 'verkeerde' **platte knoop** ► **knoop** die je krijgt als je bij de tweede halve steek het verkeerde uiteinde boven legt.

almenak (it) = almanak

Jaarboekje met waardevolle praktische mededelingen, zoals beurdiensten, jaarmarkten enz. en verder wetenswaardigheden (zoals folkloristische weervoorspellingspreuken ► **waartekens**). Bepaalde dagen waren (mede daarom) rood gemerkt ► **merkeldei**. In Fryslân was jarenlang

Âldwiif

almenak

(1916-1932) de **Friesche Schippersalmanakeel** in gebruik.

Schipper-uitgever Tjipke Postma was een van de eersten die aantekeningen maakte van de Friese schipperstaal en er ook over publiceerde
► **Frysk flachje** ► **skippersbûn**.

amateursilen (it) = amateurzeilen

Bij de **SKS** is het traditie dat na de kampioenscompetitie vertegenwoordigers van eigenaren en organisatiecommissies de skûtsjes sturen en bemannen in een onderlinge wedstrijd. De vaste schipper is dan niet aan boord. Het uit de tijd van beroepszeilers daterende woord wekt ten onrechte de indruk dat het 'echte' skûtsjesilen een volledig professionele sport zou zijn.

Amsterdamske aak (de) = Amsterdamse aak
aak(3) ► **ielaak**(1)

anker (it) = anker

Zwaar metalen gestel met zijarmen dat dient om een schip in open, niet te diep water vast te leggen. Bij het over de bodem slepen grijpt het anker zich vast en houdt zo het schip op zijn plaats. De onderdelen van een smeedijzeren stokanker zoals dat op een skûtsje werd gebruikt, zijn:

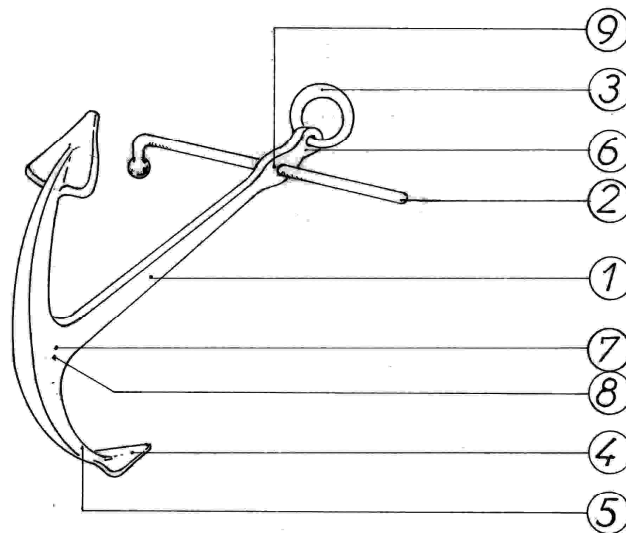
Een schipper had meestal twee ankers, heel zelden drie. Voor dagelijks gebruik was het **earste anker**, het **deistige anker** of **boechanker**. Het was zo'n 30 tot 40 kilo zwaar. Dan had je het **twadde anker** (tussen de 40 en de 50 kilo) en het zwaarste was het **lêste** of **plechtanker** - soms ook wel het **earste anker** genoemd - dat meestal alleen in noodgevallen of bij storm werd gebruikt. Het woog 50 tot 60 kilo. Een anker met een duidelijke (zware) ankerstok is een **stokanker** ► **dôve jut** ► **drêge** ► **kat(anker)** ► **kits** ► **klipanker** ► **kraan-balke** ► **paraplukaner** ► **partuerline** ► **soeker**.

Aan de **ankerring** was een **ankertou** bevestigd met een **ankerstek** ► **knoop**. Op het schip werd het touw vastgezet met het **ankerspil** ► **spil**. Later hadden de schippers een ijzeren **ankerkeatling** en een eveneens ijzeren **ankerliere** ► **liere**(2). Alles wat met het ankeren te maken heeft, noem je het **ankerspul**.

Als je ging ankeren sprak je over **ankerje**, **t'n anker gean** of **foar anker gean**. Wanneer een anker geen houvast vindt in de bodem, zeg je dat het anker **ploeget**. Men zegt dan ook wel dat het anker **thús komt** (je haalt het dan als

Anker

1. **ankerskacht**
2. **ankerstok**
3. **ankerring**
4. **ankerbléd**
5. **ankerearm**
6. **ankereach**
7. **ankerhals**
8. **ankerkrús**
9. **fjouwerkant**

het ware weer binnen). Lag het schip ten anker, dan werd de plek waar het anker lag aangegeven met een **ankerboei** ► **spiker**.

Bij het ophalen van het anker om weer verder te varen, spreek je van het anker **lichte** en ga je **anker op**.

♣ **Dêr in nacht foar anker hinne gean** > Daar naar toe gaan om te overnachten
Foar anker lizze > Ziek zijn.
Foar anker lizze > Een roes uitslapen
Foar anker lizze > Zwak of als een wrak in bed liggen.

Foar it lêste anker lizze > Ernstig ziek zijn, zonder kans op beterschap
Foar trije ankers lizze > Dubbel en dwars zekerheid hebben

hanker falle litte > Zich rustig neergeven, gaan zitten
anker falle litte > (Ergens) gaan wonen

anker ophelje > Vertrekken, weggaan.
Jins anker útsmite > Zich ergens vestigen.

Jins anker útsmite > Een poging doen om iets te krijgen.
Fan 't anker slaan > Van de wijs raken, uit je doen raken

It needanker útsmite > Een laatste red middel beproeven
Op it need-anker driuwe > De laatste kans(en) gebruiken

Hy hâldt it anker op 'e plecht > Hij is zeer voorzichtig en houdt rekening met de toekomst
It anker leit op 'e plecht > Alles is goed afgelopen

Anker op! > Laten we gaan
Op ien anker oan lân komme > ondanks tegenslag loopt het goed af

ankerbal (de) = ankerbal

Zwarte bal van minimaal 2 voet (61 cm.) doorsnede die wettelijk verplicht overdag op het voorschip wordt gevoerd door op zee ten anker liggende schepen. Het sein wordt sinds enkele

jaren algemeen op binnenschepen en zelfs op bootjes gebruikt. In plaats van een bal wordt echter vaak een samenstel van vier halfronde scharnierende zwarte metalen of kunststof schijven (ofwel twee gekruiste **pankoeken**) gebruikt.

ankerblêd (it) = ankerblad

Meestal wordt gewoon **blêd** gezegd, minder vaak wordt **hân** gebruikt (het Nederlands kent ook het woord hand). De woorden **floei** en **lepel** hoor je nog minder vaak **anker**.

ankerboei (de) = ankerboei

Boeitje, houten tonnetje of blok drijvend hout dat de plaats markeert waar het anker ligt. Het touw waarmee de boei aan het anker vastzit, wordt **boeireap** ► **reap** genoemd. Met een **boeireapstek** zit dat touw vast aan de boei en het zit met twee **healstekken** ► **knoop** om het

ankerkrús. Er zit nogal eens een los stukje touw bovenop de **ankerboei**, dit heet een **kattesturt**.

Een anker zonder boei noemt je een **blyn**(2) **anker**.

ankereach (it) = ankerroog

Het oog in de ankerschacht waarin de ankering is bevestigd ► **anker**.

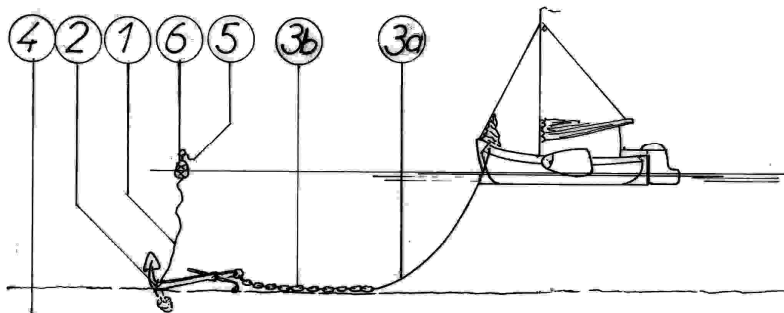
ankerearm (de) = ankerarm

Ook **earm**. Elk van de armen van een anker die in de ankerhals met de schacht zijn verbonden. Meestal heeft een anker twee, soms is er één

► **kat** of vier ► **drêge** ► **tine**(1).

ankergrûn (de) = ankergrond

Grond (de bodem van het water) waarin men goed kan ankeren.

1. **boeireap**
2. **healstekken om it ankerkrús**
- 3a **ankertou**
- 3b **ankerkeatling**
4. **ankergroun**
5. **kattesturt**
6. **ankerboei**

ankergrün

♣ *By de faam gjin ankergrün fine kinne* > Bij het meisje een blauwtje lopen. *Goede ankergrün is fan belang* > Een zaak hoort goed onderbouwd zijn.

ankerhals (de) = ankerhals

De plek aan de ankerschacht waaraan de ankerarm is gesmeed ► **anker** ► **ankerkrús**.

ankerje = ankeren

1. Voor anker gaan ► **ankerboei**.
2. Een aanlegplaats kiezen (aan de wal of in een haven, dus zonder het anker te gebruiken)

► **ankerpeal** ► **mierje**.

ankerkeatling (it) = ankerketting

Bij verkorting ook **keatling**, **keatting**, **ketling** en **ketting**. Een schip ligt aan een ketting beter dan aan een touw voor anker. Het gewicht van de ketting zorgt ervoor dat de **ankerskacht** platter op de grond ligt en de **ankerbléden** beter houvast krijgen. Op een skútsje, dat eigenlijk nooit een **ankerklús** had, ging men vaak na een stuk ketting (meteen aan het anker gezet) over op **ankertou**, vooral omdat dat gemakkelijker in gebruik was.

ankerklús (de) = ankerkluis

Ook **ankerklús**, **klús**(1, 2) en **keatlingbak**. Onderdekse bak in het voorschip waarin de ankerketting wordt bewaard. Later wordt, zonder het element anker, de betekenis veel breder ► **klús**.

ankerkrús (it) = ankerkruis

Het kruispunt dat gevormd wordt door de **ankerskacht** en de **ankerearms** ► **anker** ► **ankerhals**.

ankerliere (de) = ankerlier

Liggende **platte**(9) **liere**(2) op het voordek van een schip met de functie van **ankerspil**. Een spil vond je op de houten schepen. De ijzeren skútsjes hadden eerst nog wel een houten windas, maar met de opkomst van de lier voor het lopend want ► **rinnend**(1) ► **want**(2) kwam er ook een ankerlier ► **klemskiif**.

ankerpeal (de) = dukdalf

Houten paal in het water waaraan een schip kan worden vastgemaakt ► **ankerje**(2).

ankerring (de) = ankerring

Ring door het ankerroog waar het **ankerkeatling** of het **ankertou** aan vast wordt gemaakt

► **anker**.

ankerskacht (de) = ankerschacht

Ook **ankerskoft** ► **anker**

ankerskoft (de) = ankerschacht ► **ankerskacht**

ankerspil (it) = ankerspil

Winds waar het **ankerkeatling** of het **ankertou** mee opgewonden wordt ► **spil**(1).

ankerspul (it) = ankergerie

Alles wat met het **anker** en met **ankerje** te maken heeft.

ankerstek (de) = werpankersteek

De steek waarmee het **ankertou** aan de **ankering** wordt vastgemaakt ► **knoop**.

ankerstok (de) = ankerstok

Ook (ouder) **ankerstók**. Oorspronkelijk de twee stukken hout die om het **fjouwerkant** van de **ankerskacht** zaten en bijeen werden gehouden door de **ankerstokbannen**. Ook al werd de ankerstok later van ijzer gemaakt, het woord **ankerstok** - bij verkorting ook **stók** - bleef ► **anker**.

ankertou (it) = ankertros

Het zwaarste touw aan boord, gebruikt om voor anker te gaan, maar ook (bij gebrek aan een **tros(se)** bij het slepen e.d. in gebruik ► **anker** ► **ankerkeatling** ► **kappe**.

♣ *Ankertou* > Grof geweven stof *Hier as ankertou* > Erg dik en lang haar ► **trekskippermést**.

ap(p)elblom (de) = appelbloesem

1. Ook **apelblossum**, een licht rozerode kleur. De kleuraanduiding geldt in het bijzonder van een bepaald soort baksteen (en ook als aanduiding voor die steen zelf). Aan boord van een skútsje wordt het woord gebruikt als benaming voor die bepaalde kleur. Je vond die vooral in de beschildering van de durk.

apekloatsje (it) = apenklaauw

Knoop of klein zakje met wat gewicht erin dat aan het ene eind van een **fangline**(1) zit en als keesje dient. Daardoor kan de lijn gemakkelijker worden over gegooid.

aperak (it) = apenrak

Rak ► **rak**(3) in een vaarweg waar moeilijk kan worden gezeild. Het woord **aap** wordt wel meer als eerste deel van een samenstelling gebruikt

om een bepaalde graad van lastigheid aan te geven.

ark (it) = gereedschap

1. Alles wat bij het varen door een schipper wordt gebruikt ► **skipsark** ► **skippersark**(2).
2. Om zich bij reparaties zelf te kunnen redden had de schipper aan aantal handgereedschappen aan boord ► **skippersark**(1).
3. Materialen die voor het zeilen benodigd zijn ► **sylark**.
4. De rondhouten die voor het bomen e.d. worden gebruikt ► **ske-ark**.

arke (de) = ark

1. Ook **arkskip** en **wenarke**. Algemene aanduiding voor een soort woning die op een schip is gebouwd ► **aak**(6) ► **bok**(2) ► **skip**(1) ► **wenbok** ► **wente** ► **wenskip**.
2. Poldergemaal.

arkskip (it) = ark ► **arke**

aventoer (it) = risico

Een schipper die voor eigen risico wat inkoopt met de bedoeling daar wat aan te verdienen doet dat **op aventoer** ► **hoopfracht** ► **roukeap**. Wanneer je een laveerslag wilt maken, maar niet geheel zeker bent of het wel goed komt zeg je: **Wy sille dat mar aventoerje**. Wie het dan werkelijk doet, **giet it aventoer oan**. Weer en wind (als ze moeilijk voorspelbaar zijn) noem je **aventoerlik**.

averij (de) = averij

Ook: **haverij** en **skaleas**. Schade aan schip, tuig of lading, opgelopen tijdens de reis.

♣ **Averij hawwe** > Ziek of geblesseerd zijn **Averij oan 'e boechspriet hawwe** > (van mannen) Een geslachtsziekte of erectieproblemen hebben.